

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Psühholoogia instituut

Kalle Kallas
ENESEHINNANGU JA TEISTE ARVAMUSE KOKKULANGEVUS
Uurimistöo

Juhendaja: Jüri Allik

Läbiv pealkiri: Enesehinnangute kokkulangevus

Tartu 2017

Enesehinnangu ja teiste arvamuse kokkulangevus

Kokkuvõte

Käesolevas töös uuriti mina-tema enesehinnangute vahelist kokkulangevust Eesti Geenivaramu valimi andmetel ning üritati leida tegureid, mis aitaksid kaasa teise inimese enesehinnangu ennustamisele. Leiti, et inimesed hindavad ennast kõrgemalt, kui teised seda arvavad, samas puuduvad suured erinevused mina-tema enesehinnangute kokkulangemisel hinnatava-hindaja demograafilistes näitajates. Inimese vananedes ilmnevad negatiivsed mõjud hinnangute täpsusele, mis võib olla tingitud sellest, et enesehinnangu loomisel tuginetakse kogemustepagasile, mis vanuse suurenedes kasvab, mis jääb aga teistele inimestele teatud määral tundmatuks. Enesehinnangu ennustamine tundub olevat valdkond, milles naised ei suuda meestest paremaid tulemusi näidata, sest mehed ilmselt ei näita enesehinnangut reetvaid tegureid nii lihtsalt välja, kui naised, olles vähem emotsionaalsed. Enesehinnang on siinkohal suurus, mis on edukalt ennustatav läbi neurotismi alaskaalade, nagu “masendus” ja “enese kontroll” ja läbi sotsiaalsuse alaskaala “tagasihoidlikkus”. Võib järeldada, et enesehinnang on pigem pind- kui süvaomadus ning on seetõttu teatud mõõndusi arvestades üpriski edukalt ennustatav.

Märksõnad: Enesehinnang, arvatud enesehinnang, NEO-PI-R, süvaomadus, pindomadus, isiksus

Agreement between self and other rated self-esteem

Abstract

In this paper, agreement between the self and other rated self-esteem was studied within the Estonian Geenivaramu sample in order to find the correlates contributing to the predictability of ones' self-esteem. It was found that self-rated self-esteem is higher than other-rated self-esteem, while no effect on relationship levels toward the accuracy of agreement was found. As people grow older negative effects on the level of agreement tend to appear, that might be due to self-esteem being related to experience, which, at least to some extent, tends to remain unknown to others. The predictability of self-esteem seems to be a domain where men outperform women; most probably men simply don't show self-esteem predictors as easily as women, by being less emotional. Some can rather accurately predict self-esteem, as a trait, by Neuroticism subscales "depression" and "self-consciousness" and by Agreeableness's subscale "modesty". It may be concluded that self-esteem is more of a surface personality characteristic than a core personality characteristic, and is therefore quite successfully predictable.

Keywords: Self-esteem, other-rated self-esteem, NEO-PI-R, core personality characteristic, surface personality characteristic, personality

Sissejuhatus

Mõnede uurijate arvates on positiivne enesehinnang inimese universaalne omadus (Pinker, 2002). Endast lugupidamine ja väärtustamine võivad olla vajalikud eeldused elus toimetulemiseks. Seega on enesehinnang inimese isiksuse seadumus, kuidas inimene iseendasse üldiselt suhtub ja milliseid emotsioone see suhtumine esile kutsub. Sotsiaalteadustes muutus enesehinnangu uurimine oluliseks teemaks peale seda, kui sotsioloog Morris Rosenberg konstrueeris lühikese 10 küsimusest koosneva enesehinnangu skaala ehk RSES-i (Rosenberg Self-Esteem Scale; Rosenberg, 1965). Selle skaala erakordne populaarsus tuleneb sellest, et skaala on lühike, kergesti loetav ja madalatel skooridel on olulised sotsiaalsed tagajärjed. Madal enesehinnang võib põhjustada probleeme sotsiaalses toime tulemises, tõrjutuses ja isegi tervises.

Selleks, et me saaksime kõnelda isiksuse omadustest, kui tegelikult eksisteerivatest suurustest on hädavajalik, et inimese enese kirjeldused langeksid kokku sellega, mida teised inimesed, kes seda inimest piisavalt hästi tunnevad, temast arvavad. Tavaliselt on isiksuse mina ja tema hinnangute kokkulangevus piisavalt kõrge. On teada, et isiksuse omaduste enesehinnangud langevad üldiselt kokku teiste antud hinnangutega (Allik, Realo, Möttus, Kuppens, 2010; 2015, Carlson, Vazire, & Furr, 2011), näiteks Suure Viisiku küsimustiku mina-tema korrelatsioon on 0,4 ringis või üle selle (Connelly & Ones, 2010; Connolly, Kavanagh, & Viswesvaran, 2007; Kenny & West, 2010; Watson, Hubbard, & Wiese, 2000, Hall et al., 2008, Konstabel et al., 2012).

Tuginedes sellele, et kahe järjestikuse testimise omavaheline korrelatsioon on väga kõrge isegi 30 aastase intervalli korral Costa et al. (2000) järeldasid, et isiksuse omadused muutuvad elu jooksul vähe või on kõik muutused eri suunalised kompenseerides üksteist. Samas on mitmeid uurimusi, mis näitavad, et isiksuse omadused siiski muutuvad ajas (Roberts & DelVecchio, 2000; Caspi, Roberts, & Shiner, 2005; McAdams & Olson, 2010), sealjuures ka vanemas eas (Wagner, Ram, Smith, & Gerstorff, 2016). Pullmann et al. (2009) leidsid aga, et enesehinnang, mida võib pidada üheks neurotilisuse indikaatoriks (Schmitt & Allik, 2005), on suhteliselt sõltumatu vanusest, kuigi võib olla mõjutatud inimese haridusest ja sotsiaalsest staatusest. Enesehinnang selles kontekstis võib olla suurus, mille andmisel tuginetakse palju kogemusele ja mälestustele ning seeläbi võidakse hinnata ennast kallutatult ning arvestamata reaalseid vanusega kaasnevaid muutuseid (Rohrer et al., 2017).

Kuigi arvatakse, et enesehinnangu ja teise inimese hinnangu kokkulangevus ei sõltu väga oluliselt vanusest (Allik, de Vries, & Realo, 2016; Mõttus, Allik, Hřebíčková, Kõöts-Ausmees, & Realo, 2016), siis on ka töid nagu Rohrer et al. (2017), kus on märgatud vanusega kaasnevaid muutusi. McCrae et al. (2004) uurisid Suure Viisiku isiksuse omaduste muutumist vanuse kontekstis nii enesehinnangu kui ka teise inimese hinnangu läbi ning leidsid, et sotsiaalsus ja meelekindlus suurenevad elu jooksul, ekstraversus ja avatus kogemusele vähenevad, ja ühtmoodi raporteeritakse nii enesehinnangu kui ka teise inimese hindamise kontekstides, e. kokkulangevused jäävad samaks, näitamaks, et muutuseid tajuvad nii inimesed ise kui ka need, kes neid hindavad. Samas leidub ka uurimusi, kus selged trendid puuduvad (Göllner et al. 2016; Luan, Hutteman, Denissen, Asendorpf, & van Aken, 2016).

Pole kahtlustki, et keskkond – kasvatus, kultuur, toitumine jne. – avaldab isiksuse omaduste kujunemisele mõju. Eriti populaarne on kõnelda geenide ja keskkonna interaktsioonidest. Keskkonna mõju isiksuse omadustele ei ole tingimusteta ja mõjutab valikuliselt neid, kellel on mingi kindel soodumus. Näiteks Plomin et al. (1998) väidavad, et vanemlik kasvatus isiksuse omadusi ei mõjuta, see-eest Yang et al. (2017) leidsid, et perekeskkond võib mängida olulist rolli depressiooniga seotud omaduste muutumisel, seega võib oletada, et isiksuse omadused on ajas nii muutuvad, kui ka mõjutatavad. Enese adekvaatne hindamine on kõikides isiksuse aspektides aga näidanud subjektiivsuse märke (Dunning, Heath, & Suls, 2004), sest inimesed kalduvad sotsiaalselt soovitava vastamise poole, et oma sotsiaalset väärtust tõsta (Paulhus & Vazire, 2007), seetõttu kipuvad nad sotsiaalselt vähemväärtustatud omadusi vähem välja näitama ja enese hindamise juures demonstreerima, see-eest positiivseid omadusi kiputakse rohkem esile tõstma (Vazire, 2010), sest inimesed tahavad teadlikult või alateadlikult igal võimalikul hetkel säilitada oma eneseväarikust (Sedikides & Gregg, 2008). Sellest tulenevalt ei pruugi inimesed muutuseid ja mõjutusi teatud maani isegi tajuda või neid endale teadvustada, tuginedeski sellisel juhul enese hindamisel pigem kogemusele või olles hoopis sotsiaalselt kallutatud ja andes seeläbi erinevates kontekstides erinevaid tulemusi.

Kuigi enesehinnang – kui väärtuslikuks inimene ennast peab – on üks paljudest isiksuse seadumustest, siis konkreetne informatsioon selle kohta, kui hästi inimese hinnangud oma väärtusele inimesena langevad kokku teda ümbritsevate inimeste omaga on suures osas teadmata. Kui jagada isiksuse seadumused süva- või pindomadusteks (Asendorpf & Van Aken, 2003; Epstein, 2010), siis enesehinnang

kuulub ilmselt omaduste hulka, mis ei ole välisele vaatlusele nii kättesaadav, kui paljud teised pindmised ja nähtavad omadused.

Enamus inimesi arvab, et just nemad tunnevad ennast kõige paremini, paremini kui keegi teine neid tunda võiks (me ise ju ometi teame oma elulugu ja kõike selles juhtunut kõige täpsemalt) (Pronin, Kruger, Savitsky, & Ross, 2001). Samas me kõik teame inimesi, kes meie arvates ennast adekvaatselt hinnata ei oska, siit tekib ka küsimus kui hästi me tegelikkuses siis ennastki hinnata oskame (Vazire & Carlson, 2011). Meil kõigil on olukordi, kus me oleme käitunud kas sõbralikult või mittedõbralikult kellegi suhtes, selle valguses võib olla aga raske hinnata kui sõbralikult või mittedõbralikult me üldiselt käitume, analoogseid paralleele võib tuua näiteks ka kõigi Suure Viisiku isiksuse omadusega. Vazire (2010) pakub välja, et hinnangute andmisel saab määravaks just hinnatava omaduse olemus, see tähendab, et me hindame ise paremini oma süvaomadusi (mõtetele ja tunnetele tuginevad omadused – ärevus, enesehinnang) ja teised hindavad pigem paremini pindomadusi (käitumise pealt nähtavad – aktiivsus, sõbralikkus, loovus).

Mitmeid isiksuse pindmisi omadusi on võimalik hinnata puhtalt füüsilise väljanägemise või põgusa vaatluse põhjal (Kenny & West, 2008). See tähendab, et meie igapäevane käitumine on heaks vihjeks teistele, kes meie omadusi hinnata püüavad (Mehl, Gosling, & Pennebaker, 2006). Üldiselt on sellisel juhul kergem hinnata neid inimesi, kes on emotsionaalselt stabiilsed, sotsiaalsed, avatud (Human & Biesanz, 2011a; 2013). Lisaks anname me teadvustatult või teadvustamata erinevaid vihjeid oma isiksuse kohta läbi erinevate eluaspektide (elukoht, sõbrad, riietusstiil, muusikamaitse jne) (Gosling, 2008), seega avaldame me palju infot enda kohta, mille põhjal on teistel lihtsam meid hinnata, samas kui me ise näeme endid ainult läbi oma eesmärkide, hirmude, soovide, e. läbi süvaomaduste (Vazire & Carlson, 2011). Hofmann, Gschwendner, & Schmitt (2009) leidsid, et kui inimesed vaatavad end video pealt, ei näe nad oma nn. varjatud motiive, see-eest kui võõrad inimesed vaatasid sama videot suutsid nad neid motiive tuvastada.

Isiksuse omadusi on kohati võimalik hinnata ka ainult väga põgusa kokkupuute järgselt (ka esmakordse nägemise põhjal, mis kestku ainult sekundeid) (Todorov, Uleman, 2003; Hirschmüller, Egloff, Nestler, & Back, 2013) ja nende kokkulangevus hinnangutega mis antakse pikema tutvuse või kokkupuutumise järel on arvestatavalt suur (Willis, Todorov, 2006). Näiteks ekstraversust suudab võõras inimene hinnata üllatavalt täpselt ainult pildi nägemise põhjal (Borkenau & Liebler,

1992; Borkenau et al., 2009). Ekstravertsus on siinkohal ka üks lihtsamini uuritavaid isiksuse omadusi, eriti mina-tema hinnangute kontekstis (Funder, 1999; Kenny, 1994), sellel on käitumuslike vihjetega kõige suurem seos (Back et al., 2011; Borkenau & Liebler, 1992; Eaton & Funder, 2003) ja seda saab isiksuse testiga väga lihtsasti kontrollida (Back, Schmuckle, & Egloff, 2009). Teatud isiksuse omadusi, näiteks neurootilisust ja ekstravertsust, on mingil määral võimalik hinnata ka ainult kehalõhnade põhjal (Sorokowska, Sorokowski, & Szmajke, 2012) või vastavalt sellele kuidas inimene teretades kätt surub (Bernieri & Petty, 2011).

Neurootilisuse puhul peaks enese poolt antud hinnang olema täpsem kui teise poolt saadud hinnang, samas peaks teise inimese hinnangu täpsus neurootilisusele olema positiivses korrelatsioonis tutvuse pikkusega (Vazire, 2010). Üldiselt hinnangu täpsus kasvab koos ajaga, kui kaua teist inimest tuntakse (Kurtz & Sherker, 2003; Paulhus & Bruce, 1992), analoogselt suureneb hinnangu täpsus vastavalt sellele, kui lähedane on inimene, keda hinnatakse (Watson et al., 2000; Biesanz, West, & Millevoi, 2007; Connelly & Ones, 2010; Allik, de Vries, & Realo, 2016), lisaks suureneb seetõttu ka üksteise mõtete ja tunnete ennustatavus (Thomas & Fletcher, 2003). Kuigi hinnangud elukaaslaste vahel langevad üldiselt arvestataval määral kokku, arvatakse, et erinevused tulevad sellisel puhul suhtekvaliteedist (Claxton et al., 2012; Furler et al., 2014; Smith & Williams, 2016), kui intiimses suhtes on halvad ajad, omavad partnerid üksteise suhtes ülemäära negatiivseid hoiakuid (Snyder et al., 2005), vastupidiselt hästi toimivates intiimsetes suhetes hindavad partnerid üksteist positiivsemalt, kui näitavad enesehinnangud või subjektiivsed kolmandad hinnangud (Fletcher & Kerr, 2010). Läheduse kasvades muutuvad hinnangud aga ka üleüldiselt positiivsemaks (Leising, Erbs, & Fritz, 2010; Allik, Realo, Mõttus, Borkenau et al., 2010; Allik, Realo, Mõttus, Esko et al., 2010), kallutatus võib samas esineda ka lähedusest sõltumatult, mille tõttu tekib enese hinnangutes ja teiste hinnangutes erinevusi (Konstabel, Aavik, Allik, 2006), eriti võib see mõjutada meelekindluse hindamist (Funder, 1995; Kenny & West, 2010). Teisele inimesele hinnangu andmise täpsus sõltub siinkohal ka taustsüsteemist, mille kaudu inimest tuntakse (lapseea kodukoht, ülikooliaegsed tuttavad, töökaaslased) (Carlson & Furr, 2009).

Hinnangu täpsus võib olla aga tingitud ka ainult hindajast, näiteks võib hindaja tugineda iseenda omadustele ja hinnata teist inimest vastavalt sellele, milline ta ise on (Beer & Watson, 2008), tuginedes sealjuures eeldusele, et hinnatav ja hindaja (hinnatava poolt allokeeritud tuttav inimene) on teatud omaduste poolt sarnased

(Rohrer et al., 2017). Üldiselt toovad hindajad hinnatava negatiivseid aspekte pigem rohkem välja, ennekõike omaduste puhul, mis on sotsiaalses interaktsioonis olulised (Vazire, 2010). Tundub, et üks väheseid hindajapoolseid tegureid, mis ennustab hinnangu täpsust on hindaja intelligentsus (Murphy & Hall, 2011; Realo et al., 2003), samas on ka juhuseid kus põhiharidusega inimesed suudavad hinnata teisi natukene paremini, kui ülikoolikraadiga inimesed (Kraus, Cote, & Keltner, 2010), ülikoolikraad siinkohal ei pea olema ilmtingimata korrelatsioonis intelligentsusega aga tõenäosus, et ta seda ei ole, on kaduvväike. Üldiselt on head teiste hindajad avatud, sotsiaalsed, vähem vaenulikud, empaatilised ja iseseisvad (Vogt & Colvin, 2003; Colvin & Bundick, 2001; Letzring, 2008), hinnangu täpsust mõjutab aga ka hindaja intuiitsus, ennekõike ekstravertsuse hindamise juures (Epstein et al., 1996). Human ja Biesanz (2011b) leidsid, et head hindajad suudavad teist inimest üldiselt hästi hinnata, kuid jäävad hätta, kui peavad teist inimest keskmise inimesega võrdlema. Samas tundub, et täpse hinnangu andmine võib olla suhteliselt teadvustamata protsess, kuna hinnangute kokkulangevust ei toeta hindaja enese arvamus oma hinnangu paikapidavusele (Realo et al. 2003).

Juhul, kui mina-tema hinnangute kokkulangevus enesehinnangus on piisavalt suur (näiteks võrreldav isiksuse omaduste keskmise kokkulangevusega), siis tekib küsimus, kuidas saab eelduste kohaselt privaatne enesehinnang teatavaks teistele inimestele. On võimalik, et mingi seos kahe suuruse vahel on vahendatud mingi teise suuruse poolt. Käesoleva töö eesmärgiks on välja selgitada, millised omadused võiksid olla enesehinnangu ja teisehinnangu (enesehinnang teise inimese arvates) kokkulangevuse vahendajateks (moderaatoriteks või mediaatoriteks). Näiteks, kui inimene on rõõmus, domineeriv ja enesekindel, siis väline vaatleja võib teha järelduse, et inimene saaks enesehinnangu küsimuses tõenäoliselt kõrge skoori. Uurimuse eesmärgiks ongi välja selgita, milliste isiksuse omaduste põhjal on võimalik otsustada teise inimese enesehinnangu üle.

Meetod

Uurimistöös kasutati Tartu Ülikooli Geenivaramu poolt kogutud andmeid (Leitsalu et al., 2014). Osalemine selles valimis oli vabatahtlik ning hetkel on andmeid pea 52 000 inimese kohta. Valimi vanuseline koosseis esindab hästi Eesti

rahvastiku vanuselist koosseisu. Suurest valimist moodustati väiksem alavalim 3345 osalejaga (1984 naist ja 1361 meest), keskmise vanusega 46.4 aastat ($SD = 17.0$) ja ulatusega 18 – 91 aastat. Alavalimis olid täitsid Eesti versiooni NEO PI-3 testist (McCrae, Costa, Martin, 2005), mis on NEO PI-R testi modifitseeritud versioon (Costa, McCrae, 1992; Kallasmaa et al., 2000). Test koosneb 240 küsimusest, mis mõõdavad 5 Suure Viisiku isiksuse omadust: Neurootilisust (N), Ekstravertsust (E), Avatust Kogemusele (O (Openness to Experience)), Sotsiaalsust (A (Agreeableness)) ja Meelekindlust (C (Conscientiousness)), millest igaks koosneb omakorda kuuest alaskaalast. Cronbachi alfad vastavalt omaduste alaskaaladele olid 0.87, 0.84, 0.77, 0.72, 0.83. Lisaks nimetasid kõik valimis osalejad kellegi, kes tunneb neid piisavalt hästi ning nomineeritud täitsid seejärel nomineerija kohta samuti Eesti versiooni NEO PI-3 testist. Nomineeritute 2331 olid naised (71.1%) ja 948 olid mehed, keskmise vanusega 41.8 aastat ($SD = 15.9$) ja ulatusega 11 - 100 aastat. Nomineeritute poolt täidetud testi Suure Viisiku alaskaalade Cronbachi alfad olid järgmised: N = 0.87, E = 0.84, O = 0.74, A = 0.82, C = 0.88.

Kui tavaliselt mõõdetakse enesehinnangut Rosenbergi skaalaga (Rosenberg, 1965), milles on 10 küsimust, siis antud valimis osalejad vastasid ainult ühele enesehinnangut puudutavale küsimusele 5-pallisel Likert-tüüpi skaalal, ulatusega 1-5: “Üldiselt hinnates, kuivõrd olete nõus väitega "Mul on kõrge enesehinnang?"”, kus kõrgem skoor näitaks kõrgemat enesehinnangut. Nomineeritutele esitatud küsimus oli “Kuivõrd olete nõus väitega, et tal on kõrge enesehinnang?”. Nomineeritud vastasid ka küsimustele, millega uuriti seost hinnatavaga, näiteks kui kaua teda tuntakse (tundmise keskmine pikkus oli 23.2 aastat ($SD = 15.12$), kui hästi teda tuntakse, kui palju inimene meeldib, kui tihti temaga kohtutakse, kui lähedased ollakse ning kui palju on temaga erinevates olukordades kokku puutunud.

Andmeid töödeldi statistilise andmetötluse paketiga SPSS 23.0.

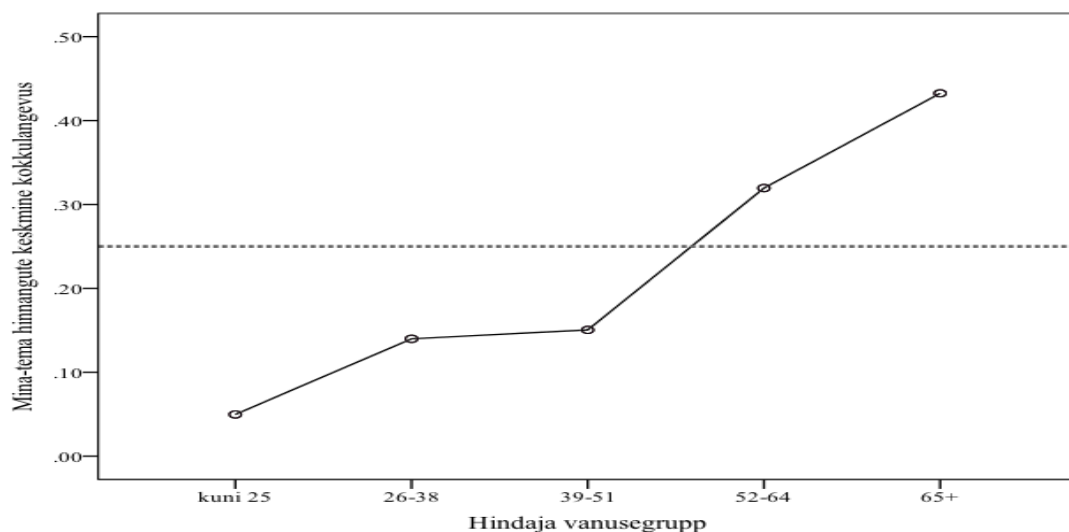
Tulemused

Enda poolt hinnatud enesehinnangute keskmine oli $M = 2.86$ ($SD = 0.98$), teiste poolt hinnanguks pakutud enesehinnangute keskmine $M = 2.66$ ($SD = 1.02$), mis näitab, et ise hinnatakse ennast paremini, kui seda on teiste arvamus inimese enesehinnangust, keskmiste võrdlemisel selgub, et need hinnangud erinevad üksteisest

ka statistiliselt olulisel määral: $t(6551.479) = 7.856$, $p = .000$, samas Coheni $d = .20$. Seega on inimesed endast keskmiselt paremal arvamusel, kui seda teised neist arvavad.

Enesehinnangute võrdlemisel sugude lõikes ilmnes, et naiste keskmine enesehinnang $M = 2.91$ ($SD = 0.99$) ja meeste keskmine enesehinnang $M = 2.78$ ($SD = 0.97$), ei erine üksteisest: $t(3263) = -3.491$, $p = .000$. Teiste poolt antud arvamus enesehinnangule on samuti soo suhtes neutraalne: hindavatel naistel $M = 2.66$ ($SD = 1.02$) ja meestel $M = 2.68$ ($SD = 1.03$), $t(3228) = 0.429$, $p = .886$.

Edasi uuriti enesehinnangu keskmiste erinevusi vanuse lõikes. Selleks lahutati enda enesehinnangust arvatud enesehinnang, moodustati vanusegrupid ja leiti ANOVA abiga, et subjekti vanusegrupil on oluline mõju enesehinnangute kokkulangevusele: $F(4,3219) = 5.028$, $p = .000$. Post Hoc test näitas, et statistiliselt olulised erinevused ilmnevad üle 65 aastaste vanusegrupi võrdluses kõikide ülejäänud vanusegruppidega ja mille kohaselt hindavad teised üle 65 aastaste enesehinnangut võrreldes teiste vanusegruppidega madalamaks kui nemad ise seda teevad (Tabel 1.), ehk vanemate inimeste enesehinnangut alahinnatakse. Analüüsi ka hindajate vanusegruppe ning selgus, et vanusegrupi kasvades (siinkohal ka vanuse kasvades) muutuvad hindajad negatiivsemaks ja nende arvatud enesehinnang jääb järjest rohkem ise hinnatud enesehinnangule alla. Selle tendentsi puhul läheb statistiliselt oluline piir alates vanusegrupist 51-64, $F(4,3063) = 8.421$, $p = .000$ (Joonis 1), sest võrreldes kolme noorema vanusegrupiga tekib statistiliselt oluline erinevus vanusegruppidel 52-64 ja 65+.

Joonis 1. Mina-tema hinnangute keskmine kokkulangevus vastavalt hindaja vanusegrupile

Tabel 1. Mina-tema enesehinnangu keskmiste erinevused sõltuvalt hinnatava vanusegrupist

		Keskmine erinevus	Std. Viga	p
kuni 25	26-38	.010	.068	1.000
	39-51	-.076	.067	.786
	51-64	-.044	.070	.971
	65 ja peale	-.242*	.069	.005
26-38	kuni 25	-.010	.068	1.000
	39-51	-.086	.058	.567
	51-64	-.054	.061	.906
	65 ja peale	-.252*	.061	.000
39-51	kuni 25	.076	.067	.786
	26-38	.086	.058	.567
	51-64	.032	.060	.983
	65 ja peale	-.166*	.059	.040
51-64	kuni 25	.044	.070	.971
	26-38	.054	.061	.906
	39-51	-.032	.060	.983
	65 ja peale	-.198*	.063	.014
65 ja peale	kuni 25	.242*	.069	.005
	26-38	.252*	.061	.000
	39-51	.166*	.059	.040
	51-64	.198*	.063	.014

Nüüd võib asuda mina-tema hinnangute kokkulangevuse juurde, mida mõistetakse korrelatsioonina antud hinnangute vahel üle kõigi mina-tema paaride. Enesehinnangute ja teise inimese hinnangute üldine korrelatsioon oli 0.37 ($p = .000$). Võrdluseks võib võtta NEO-PI-3 240 üksikküsimuse mina-tema korrelatsiooni, mis on .31 ($SD = .79$). Juhul, kui käsitleda küsimust "Üldiselt hinnates, kui võrd olete nõus väitega "Mul on kõrge enesehinnang?" isiksuse küsimusena, siis on kokkulangevus keskmisest kokkulangevusest ligikaudu ühe standardhälbe võrra kõrgem. See tähendab, et inimese enesehinnang on suhteliselt hästi nähtav teistele, kes seda inimest ümbritsevad ja nad suudavad keskmiselt täpsemalt arvata, mida inimene iseendast mõtleb.

Järgnevalt vaadeldi sooliste erinevuste mõjusid enesehinnangule, kontrollimaks laialt levinud arvamust, mille järgi on naised suurema empaatiavõimega ning seetõttu ka paremad teiste inimeste hindajad (Klein & Hedges, 2001; Laurent & Hodges, 2009). Selleks võrreldi 4 stsenaariumit, kus naine hindab naist ($r = .351$),

naine hindab meest ($r = .341$), mees hindab naist ($r = .422$) ja mees hindab meest ($r = .375$). Statistiliselt oluline erinevus ilmnes mees-naist hindamisel nii naine-meest hindamise ($p = .04$) kui ka naine-naist hindamisega ($p = .02$). Enesehinnangu puhul näib rahvatarkus seega valeks osutavat: hoopis mehed, mitte naised, on paremad selle ära arvamisel, milline on inimese enesehinnang.

Kontrollimaks hindaja-hinnatava raporteeritud suhte potentsiaalseid mõjusid hinnangute kokkulangevusele jagati hindajad kolme gruppi: “abikaasad/elukaaslased”; “sugulased” ja “sõbrad/tuttavad”. ANOVA’st selgus, et tutvuse astmel ei ole statistiliselt olulist mõju hinnangute kokkulangevusele, $F(2,1593) = 1.158$, $p = .314$. Selles valguses kontrolliti, kas hinnangute kokkulangevust võiks hoopis mõjutada: hinnang sellele, kui hästi üksteist tuntakse: $F(4,3173) = 1.290$, $p = .272$, tasemed ei erine; kui palju hinnatav meeldib: $F(4,3163) = 1.152$, $p = .330$, tasemed ei erine; kui sageli kohtutakse: $F(4,3155) = 0.595$, $p = .666$, tasemed ei erine; kui lähedased ollakse: $F(4,3181) = 0.944$, $p = .437$, tasemed ei erine. Vaadati ka tundmise aja mõjutusi, moodustati vanusegrupid ning ANOVA’ga leiti, et statistiliselt oluline erinevus ilmneb üksteise tundmisel rohkem kui 40 aastat, võrreldes gruppidega kus tuntakse üksteist kuni 20 aastat, $F(4,3195) = 5.906$, $p = .000$, selle järgi arvavad hinnatavat kaua tundvad inimesed tema enesehinnangut olevat madalam võrreldes sellega, milliseks ta ise seda hindab.

Lõpetuseks uuriti seda, kuidas enesehinnang peegeldub läbi isiksuse omaduste. Kõigepealt viidi läbi regressioonanalüüs enesehinnangu küsimuse ja mina hinnatud Suure Viisiku alaskaalade vahel. Seejärel eemaldati mudelist statistiliselt mitteolulised Suure Viisiku alaskaalad ning lõpuks jäi alles 8 alaskaalat, mis on olulises seoses enesehinnanguga ja ennustavad 37.9% enesehinnangu varieeruvusest (Tabel 2): N3: Masendus - positiivselt, N4: Enesekontroll - positiivselt, E3 Kehtestavus - negatiivselt, O2: Avatus kunstile - negatiivselt, O4: Avatus tegudele - positiivselt, A5: Tagasihoidlikkus - positiivselt, C1: Asjatundlikkus - negatiivselt ja C4: Eesmärgipärasus – negatiivselt. Eemaldades mudelist seejärel ühe kaupa suurima mõjuteguriga alaskaalad saadi pingerida, millised on suurimad mõjutajad: A5: Tagasihoidlikkus, E3: Kehtestavus, N3: Masendus, N4: Enesekontroll, C1: Asjatundlikkus, C4: Eesmärgipärasus. O2: Avatus kunstile ja O4: Avatus tegudele kaotasid A5: Tagasihoidlikkuse eemaldamise järel oma statistilise olulisuse.

Tabel 2. Regressioonimudel mina enesehinnangust läbi isiksuse omaduste

Mudel	Beta	t	p
1 (Konstant)		9.459	.000
N3: Masendus	.165	8.765	.000
N4: Enesekontroll	.126	6.589	.000
E3: Kehtestavus	-.097	-5.190	.000
O2: Avatus kunstile	-.038	-2.634	.008
O4: Avatus tegudele	.076	4.862	.000
A5: Tagasihoidlikkus	.368	22.775	.000
C1: Asjatundlikkus	-.092	-4.943	.000
C4: Eesmärgipärasus	-.070	-4.266	.000

Kuigi kõige suurema panuse annavad inimese enesehinnangu ennustamiseks isiksuse seadumustest kaks Neurotismi skaalat – Masendus ja Enesekontroll või õigemini kontrolli puudumine – siis peegeldub enesehinnangus ka kõigi nelja ülejäänud isiksuse dimensiooni omadusi. Näiteks, kui inimene arvab, et ta on A5: Tagasihoidlik, siis see kergitab tema positiivset arvamust iseendast.

Päris viimaseks püüti ennustada enesehinnangu skooore teiste poolt hinnatud isiksuse hinnangutest ja loomulikult ka vastustest küsimusele „Kuivõrd olete nõus väitega, et tal on kõrge enesehinnang?” Sammukaupa regressioon näitas, et inimese enesehinnangut ennustavad piisavalt hästi ette lisaks enesehinnangu küsimusele N3: Masendus, N4: Enesekontroll, N6: Haavatavus, O1: Avatus fantaasiale, A1: Usaldus, A2: Haavatavus, A3: Omakasupüüdmatlus ja A5: Tagasihoidlikkus (Tabel 3). Koos seletavad 18.5% enesehinnangu varieeruvusest ($R = .43$). Sellest järeldub, et enesehinnang on siiski väliselt ennustatav suurus, mida on võimalik ennustada kindlate omaduste pealt. Mina-tema hinnangute võrdluses on huvitav välja tuua kohati erinevad lähtepunktid. Kui ühisosana on nii mina enesehinnangu kui tema arvatud enesehinnangu alusteks N3: Masendus, N4: Enesekontroll ja A5: Tagasihoidlikkus, siis teised inimesed peavad näiteks oluliseks ka seda, kui fantaasiale avatud hinnatav on, samas ei sõltu nende ennustus hinnatava kehtestatavusest, avastusest kunstile või tegudele, asjatundlikkusest ega ka eesmärgipärasusest, mida hinnatav ise oma enesehinnangu olulisteks teguriteks peab.

Tabel 3. Mitmene regressioonimudel mina enesehinnangust läbi tema-hinnangute

Mudel	Beta	t	p
9 (Konstant)		10.942	.000
Kuivõrd olete nõus väitega, et tal on kõrge enesehinnang?	.233	11.805	.000
N3: Masendus	.108	4.716	.000
A5: Tagasihoidlikkus	.091	4.101	.000
N4: Enesekontroll	.082	3.790	.000
O1: Avatus fantaasiale	-.060	-3.585	.000
A2: Siirus	.046	2.297	.022
N6: Haavatavus	.065	2.995	.003
A3: Omakasupüüdmatlus	.059	2.751	.006
A1: Usaldus	-.044	-2.169	.030

Arutelu

Käesolevas töös uuriti enesehinnangu omadusi inimese enda ja teda hästi tundva inimese pilgu läbi. Nagu Paulhus ja Vazire (2007) ja Vazire (2010) juba arvanud on, tundub enesehinnang olevat üks sotsiaalselt oluline konstrukt, millega inimesed oma väärtust inimesena välja püüavad näidata. Seega ei pruugi inimese hinnang enda väärtusele olla asi, mida ainult tema ise teab ja teiste eest peidus hoiab. Enesehinnang on asi, mis lastakse välja paista. Selle mõõtmiseks piisab ka ühest küsimusest, nagu seda on korduvalt näidatud (Robins et al., 2001). See on asi, mida teised suudavad suhteliselt hästi hinnata. Kuigi enesehinnangu küsimusi ja skaalat sõnastatakse positiivses mõttes, siis näitavad korrelatsioonid, et enesehinnang on eelkõige üks Neurotismi (või ka negatiivsete emotsioonide) avaldusi (Schmitt & Allik, 2005). Tõepoolest, ükskõik millises kohas maailmas poleks enesehinnangut mõõdetud on sellel kõige tugevam seos Neurotismiga.

Üks ilmselt kõige püsivamaid tulemusi kogu isiksuse psühholoogias on see, et mina-tema hinnangute kokkulangevus Ekstravertsust mõõtvatel skaaladel on kõrgem, kui Neurotismi skaaladel. Näiteks suure arvu tööde kokkuvõttes leidsid Connelly ja Ones (2010), et korrelatsioon Ekstravertsuse mina ja tema hinnangute vahel oli keskmiselt .51, kuid Neurotismi mõõtvatel skaaladel „ainult“ .43. Seega oleks võinud eeldada, et olles ise üheks Neurotismi indikaatoriks, pole inimese enesehinnang nii selgelt „nähtav“ tema tuttavatele, sugulastele ja elukaaslastele. Selles töös aga selgus,

et see, mida inimene iseenda väärtusest arvab on päris hästi näha kõrvalistele vaatlejatele. Tegemist ei ole lihtsalt keskmiselt „nähtava“ omadusega. Enesehinnangu mina-tema kokkulangevus oli terve standardhälbe võrra keskmisest parema kooskõlaga isiksuse küsimuste seas. Enesehinnangu nähtavust teistele inimestele kinnitab ka see, et seda on võimalik ennustada väga paljudest isiksuse omadustest. Näiteks tagasihoidlikkus on üks üsna hea enesehinnangu ennustaja. Seega pole inimese enesehinnang mitte mingi „süvaomadus“, vaid pigem üsna „avalik“ kvaliteet, mida seda inimest hästi tundvad inimesed oskavad küllalt täpselt hinnata.

Uurimused on näidanud, et RSES-i kümmet küsimust võib mingis mõttes asendada vaid ühe küsimusega, nagu seda on selles töös tehtud (Robins et al., 2001; Pullmann & Allik, 2000). Kui tegu oleks süvaomadusega muudaks selline lähenemine tulemused üpris ettearvamatuteks, kuna tulemusi on aga võimalik ennustada ja seda läbi mitmete muude näitajate võib ka selle juures arvata, et enesehinnang on piisavalt „avalik“ suurus. Lisaks, kui enesehinnang oleks suhteliselt „intiimse“ varjundiga omadus peaks vastavalt Watson et al., (2000), Biesanz, West, & Millevoi (2007), Connelly & Ones, (2010), Allik, de Vries, & Realo (2016) väljapakutule hinnangu täpsus sõltuma hindaja lähedusest, näiteks antud töö kontekstis tuttav-sugulane-elukaaslane gradiendist. Kuna selliseid, ega ka muid tutvuse pikkusest, lähedusest, meeldivusest tingitud tegureid ei tuvastatud võib ka selles valguses arvata, et enesehinnang ongi pigem „avalik“, kui „privaatne“ omadus ja seda on ühtmoodi hästi võimalised ennustama nii pikaajased elukaaslased, erinevad onupojad kui ka ülikooliaegsed tuttavad.

Kasutatud kirjandus

- Allik, J., Borkenau, P., Hřebíčková, M., Kuppens, P., & Realo, A. (2015). How are personality trait and agreement related? *Frontiers in Psychology, 6*, ArtID:785. doi:10.3389/fpsyg.2015.00785
- Allik, J., de Vries, R. E., & Realo, A. (2016). Why are moderators of self-other agreement difficult to establish? *Journal of Research in Personality, 63*, 72-83. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jrp.2016.05.013>
- Allik, J., Realo, A., Mõttus, R., Borkenau, P., Kuppens, P., & Hřebíčková, M. (2010). How people see others is different from how people see themselves: A replicable pattern across cultures. *Journal of Personality and Social Psychology, 99*, 870-882. doi:10.1037/a0020963
- Allik, J., Realo, A., Mõttus, R., Esko, T., Pullat, J., & Metspalu, A. (2010). Variance determines self-observer agreement on the Big Five personality traits. *Journal of Research in Personality, 44*, 421-426. doi:10.1016/j.jrp.2010.04.005
- Allik, J., Realo, A., Mõttus, R., & Kuppens, P. (2010). Generalizability of self-other agreement from one personality trait to another. *Personality and Individual Differences, 48*(2), 128-132. doi:10.1016/j.paid.2009.09.008
- Asendorpf, J. B., & Van Aken, M. A. G. (2003). Personality-Relationship Transaction in Adolescence: Core Versus Surface Personality Characteristics. *Journal of Personality, 71*(4), 629-666. doi:10.1111/1467-6494.7104005
- Back, M. D., Schmukle, S. C., & Egloff, B. (2009). Predicting actual behavior from the explicit and implicit self-concept of personality. *Journal of Personality and Social Psychology, 97*, 533-548. doi:10.1037/a0016229
- Back, M. D., Schmukle, S. C., & Egloff, B. (2011). A closer look at first sight: Social relations lens model analyses of personality and interpersonal attraction at zero acquaintance. *European Journal of Personality, 25*, 225-238. doi:10.1002/per.790
- Beer, A., & Watson, D. (2008). Personality judgement at zero acquaintance: Agreement, assumed similarity, and implicit simplicity. *Journal of Personality Assessment, 90*, 250-260. <http://dx.doi.org/10.1080/00223890701884970>
- Bernieri, F. J., & Petty, K. N. (2011). The influence of handshakes on first impression accuracy. *Social Influence, 6*(2), 78-87. doi:10.1080/15534510.2011.566706

- Biesanz, J. C., West, S. G., & Millevoi, A. (2007). What do you learn about someone over time? The relationship between length of acquaintance and consensus and self-other agreement in judgements of personality. *Journal of Personality and Social Psychology, 92*(1), 119-135. doi:10.1037/0022-3514.92.1.119
- Borkenau, P., Brecke, S., Möttig, C., & Paelecke, M. (2009). Extraversion is accurately perceived after a 50-ms exposure to a face. *Journal of Research in Personality, 43*(4), 703-706. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2009.03.007>
- Borkenau, P., & Liebler, A. (1992). Trait inferences: sources of validity at zero acquaintance. *Journal of Personality and Social Psychology, 62*(4), 645-657. doi:10.1037/0022-3514.62.4.645
- Carlson, E. N., & Furr, R. M. (2009). Evidence of differential meta-accuracy: people understand the different impressions they make. *Psychological Science, 20*, 1033-1039. doi:10.1111/j.1467-9820.2009.02409.x
- Carlson, E. N., Vazire, S., & Furr, R. M. (2011). Meta-insight: do people really know how others see them? *Journal of Personality and Social Psychology, 101*(4), 831-846. doi:10.1037/a0024297
- Caspi, A., Roberts, B. W., & Shiner, R. L. (2005). Personality development: Stability and change. *Annual Review of Psychology, 56*, 453-484. <http://dx.doi.org/10.1146/annurev.psych.55.090902.141913>
- Claxton, A., O'Rourke, N., Smith, J. Z., & Delongis, A. (2012). Personality traits and marital satisfaction within enduring relationships: An intramarital discrepancy approach. *Journal of Social and Personal Relationships, 29*, 375-396. <http://dx.doi.org/10.1177/0265407511431183>
- Colvin, C. R., & Bundick, M. J. (2001). In search of the good judge of personality: Some methodological and theoretical concerns. In F. J. Bernieri & J. A. Hall (Eds.), *Interpersonal sensitivity: Theory and measurement* (pp. 47-65). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Connelly, B. S., & Ones, D. S. (2010). An Other Perspective on Personality: Meta-Analytic Integration of Observers' Accuracy and Predictive Validity. *Psychological Bulletin, 136*(6), 1092-1122. doi:10.1037/a0021212
- Connolly, J. J., Kavanagh, E. J., & Viswesvaran, C. (2007). The convergent validity between self and observer ratings of personality: A meta-analytic review. *International Journal of Selection and Assessment, 15*(1), 110-117. doi:10.1111/j.1468-2389.2007.00371.x

- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1992). *Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) professional manual*: Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Costa, P. T., McCrae, R. R., Martin, T. A., Oryol, V. E., Senin, I. G., Rukavishnikov et al. (2000). *Personality development from adolescence through adulthood: Further cross-cultural comparisons of age differences*. V. J. Molfese, D. Molfese (Eds.), *Temperament and personality development across the life span*, Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, NJ, pp. 235-252.
- Dunning, D., Heath, C., & Suls, J. M. (2004). Flawed self-assessment: Implications for health, education, and the workplace. *Psychological Science in the Public Interest*, 5, 69-106. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1529-1006.2004.00018.x>
- Eaton, L. G., & Funder, D. C. (2003). The creation and consequences of the social world: An interactional analysis of extraversion. *European Journal of Personality*, 17, 375-395. doi:10.1002/per.447
- Epstein, S. (2010). The Big Five model: Grandiose ideas about surface traits as the foundation of a general theory of personality. *Psychological Inquiry*, 21(1), 34-39. doi:10.1080/10478401003648682
- Epstein, S., Pacini, R., Denes-Raj, V., & Heier, H. (1996). Individual differences in intuitive-experiential and analytical-rational thinking styles. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(2), 390-405. doi:10.1037/0022-3514.71.2.390
- Fletcher, G. J. O., & Kerr, P. S. G. (2010). Through the eyes of love: Reality and illusion in intimate relationships. *Psychological Bulletin*, 136, 627-658. <http://dx.doi.org/10.1037/a0019792>
- Funder, D. C. (1995). On the accuracy of personal judgment: A realistic approach. *Psychological Review*, 102(4), 652-670. doi:10.1037/0033-295X.102.4.652
- Funder, D. C. (1999). *Personality judgment: A realistic approach to person perception*. San Diego, CA: Academic Press.
- Furler, K., Gomez, V., & Grob, A. (2014). Personality perceptions and relationship satisfaction in couples. *Journal of Research in Personality*, 50, 33-41. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jrp.2014.02.003>
- Göllner, R., Roberts, B. W., Damian, R. I., Lüdtke, O., Jonkmann, K., & Trautwein, U. (2016). Whose “storm and stress” is it? Parent and child reports of personality development in the transition to early adolescence. *Journal of*

- Personality*. Advance online publication.
<http://dx.doi.org/10.1111/jopy.12246>
- Hall, J. A., Andrzejewski, S. A., Murphy, N. A., Schmid Mast, M., & Feinstein, B. A. (2008). Accuracy of judging others' traits and states: Comparing mean levels across tests. *Journal of Research in Personality*, *42*, 1476-1489. doi:10.1016/j.jrp.2008.06.013
- Hirschmüller, S., Egloff, B., Nestler, S., & Back, M. D. (2013). The dual lens model: A comprehensive framework for understanding self-other agreement of personality judgments at zero acquaintance. *Journal of Personality and Social Psychology*, *104*(2), 335-353. doi:10.1037/a0030383
- Hofmann, W., Gschwendner, T., & Schmitt, M. (2009). The road to the unconscious self not taken: Discrepancies between self- and observer-inferences about implicit dispositions from nonverbal behavioural cues. *European Journal of Personality*, *23*(4), 343-366. doi:10.1002/per.722
- Human, L. J., & Biesanz, J. C. (2011a). Target adjustment and self-other agreement: Utilizing trait observability to disentangle judgeability and self-knowledge. *Journal of Personality and Social Psychology*, *101*, 202-216. <http://dx.doi.org/10.1037/a0023782>
- Human, L. J., & Biesanz, J. C. (2011b). Through the looking glass clearly: Accuracy and assumed similarity in well-adjusted individual's first impressions. *Journal of Personality and Social Psychology*, *100*, 349-364. <http://dx.doi.org/10.1037/a0021850>
- Human, L. J., & Biesanz, J. C. (2013). Targeting the good target: An integrative review of the characteristics and consequences of being accurately perceived. *Personality and Social Psychology Review*, *17*, 248-272. <http://dx.doi.org/10.1177/1088868313495593>
- Kallasmaa, T., Allik, J., Realo, A., & McCrae, R. R. (2000). The Estonian version of the NEO-PI-R: An examination of universal and culture-specific aspects of the Five-Factor Model. *European Journal of Personality*, *14*, 265-278. doi:10.1002/1099-0984(200005/06)14:3<265::AID-PER376>3.0.CO;2-B
- Kenny, D. A. (1994). *Interpersonal perception: A social relations analysis*. New York, NY: Guilford Press.

- Kenny, D. A., & West, T. V. (2008). *Zero-acquaintance: Definitions, statistical model, findings, and process*. In Ambady N., Skowronski J. J. (Eds.), *First impressions* (pp. 129-146). New York, NY: Guilford Press.
- Kenny, D. A., & West, T. V. (2010). Similarity and Agreement in Self-and Other Perception: A Meta-Analysis. *Personality and Social Psychology Review*, *14*(2), 196-213. doi:10.1177/1088868309353414
- Klein, K. J. K., & Hedges, S. D. (2001). Gender differences, motivation, and empathic accuracy: When it pays to understand. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *27*(6), 720-730. <http://dx.doi.org/10.1177/0146167201276007>
- Konstabel, K., Aavik, T., & Allik, J. (2006). Social desirability and consensual validity of personality traits. *European Journal of Personality*, *20*, 549-566. doi:10.1002/per.593
- Konstabel, K., Lönnqvist, J., Walkowitz, G., Konstabel, K., & Verkasalo, M. (2012). The 'Short Five' (S5): Measuring personality traits using comprehensive single items. *European Journal of Personality*, *26*, 13-29. doi:10.1002/per.813
- Kraus, M. W., Cote, S., & Keltner, D. (2010). Social class, contextualism, and empathic accuracy. *Psychological Science*, *21*(11), 1716-1723. doi:10.1177/0956797610387613
- Kurtz, J. E., & Sherker, J. L. (2003). Relationship quality, trait similarity, and self-other agreement on personality ratings in college roommates. *Journal of Personality*, *71*, 21-48. <http://dx.doi.org/10.1111/1467-6494.t01-1-00005>
- Laurent, S. M., & Hodges, S. D. (2009). Gender roles and empathic accuracy: The role of communion in reading minds. *Sex Roles*, *60*(5-6), 387-398. <http://dx.doi.org/10.1007/s11199-008-9544-x>
- Leising, D., Erbs, J., & Fritz, U. (2010). The letter of recommendation effect in informant ratings of personality. *Journal of Personality and Social Psychology*, *98*, 668-682. <http://dx.doi.org/10.1037/a0018771>
- Leitsalu, L., Haller, T., Esko, T., Tammesoo, M.-L., Alavere, H., Snieder, H., . . . Metspalu, A. (2014). Cohort Profile: Estonian Biobank of the Estonian Genome Center, University of Tartu. *International Journal of Epidemiology*, *44*. doi:10.1093/ije/dyt268
- Letzring, T. D. (2008). The good judge of personality: Characteristics, behaviors, and observer accuracy. *Journal of Research in Personality*, *42*, 914-932. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jrp.2007.12.003>

- Luan, Z., Hutteman, R., Denissen, J. J., Asendorpf, J. B., & van Aken, M. A. (2016). Do you see my growth?: Two longitudinal studies on personality development from childhood to young adulthood from multiple perspectives. *Journal of Research in Personality*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/19.1016/j.jrp.2016.03.004>
- McAdams, D. P., & Olson, B. D. (2010). Personality development: Continuity and change over the life course. *Annual Review of Psychology*, *61*, 517-542. <http://dx.doi.org/10.1146/annurev.psych.093008.100507>
- McCrae, R. R., Costa, P. T., Hřebičková, M., Urbanek, T., Martin, T. A., Oryol, V. E., & Senin, I. G. (2004). Age differences in personality traits across cultures: Self-report and observer perspectives. *European Journal of Personality*, *18*, 143-157. <http://dx.doi.org/10.1002/per.510>
- McCrae, R. R., Costa, P. T., & Martin, T. A. (2005). The NEO-PI-3: A more readable revised NEO personality inventory. *Journal of Personality Assessment*, *84*(3), 261-270. doi:10.1207/s15327752jpa8403_05
- Mehl, M. R., Gosling, S. D., & Pennebaker, J. W. (2006). Personality in its natural habitat: Manifestations and implicit folk theories of personality in daily life. *Journal of Personality and Social Psychology*, *90*(5), 862-887. doi:10.1037/0022-3514.90.5.862
- Murphy, N. A., & Hall, J. A. (2011). Intelligence and interpersonal sensitivity: A meta-analysis. *Intelligence*, *39*(1), 54-63. doi:10.1016/j.intell.2010.10.001
- Mõttus, R., Allik, J., Hřebičková, M., Kõöts-Ausmees, L., & Realo, A. (2016). Age difference in the variance of personality characteristics. *European Journal of Personality*, *30*, 4-11. <http://dx.doi.org/10.1002/per.2036>
- Paulhus, D. L., & Bruce, M. N. (1992). The effect of acquaintanceship on the validity of personality impressions: A longitudinal study. *Journal of Personality and Social Psychology*, *63*(4), 816-824. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.63.4.816>
- Paulhus, D. L., & Vazire, S. (2007). The self-report method. In R. W. Robins, R. C. Fraley, & R. F. Krueger (Eds.), *Handbook of research methods in personality psychology* (pp 224-239). New York, NY: Guilford Press.
- Pinker, S. (2002). *The Blank slate: The modern denial of human nature*. London: Penguin Books.

- Plomin, R., Corley, R., Caspi, A., Fulker, D. W., & DeFries, J. (1998). Adoption results for self-reported personality: Evidence for nonadditive genetic effects? *Journal of Personality and Social Psychology*, *75*(1), 211-218. doi:10.1037/0022-3514.75.1.211
- Pronin, E., Kruger, J., Savitsky, K., & Ross, L. (2001). You don't know me, but I know you: The illusion of asymmetric insight. *Journal of Personality and Social Psychology*, *81*(4), 639-656. doi:10.1037/0022-3514.81.4.639
- Pullmann, H., & Allik, J. (2000). The Rosenberg Self-Esteem Scale: its dimensionality, stability and personality correlates in Estonian. *Personality and Individual Differences*, *28*, 701-715. doi:10.1016/S0191-8869(99)00132-4
- Pullmann, H., Allik, J., Realo, A. (2009). Global self-esteem across the life-span: a cross-sectional comparison between representative and self-selected internet samples. *Experimental Aging Research*, *35*, 20-44. doi:10.1080/03610730802544708
- Realo, A., Allik, J., Nõlvak, A., Valk, R., Ruus, T., Schmidt, M., & Eilola, T. (2003). Mind-reading ability: Beliefs and Performance. *Journal of Research in Personality*, *37*, 420-445. doi:10.1016/S0092-6566(03)00021-7
- Roberts, B. W., & DelVecchio, W. F. (2000). The rank-order consistency of personality traits from childhood to old age: A quantitative review of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, *126*(1), 3-25. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.126.1.3>
- Robins, R. W., Hendin, H. M., & Trzesniewski, K. H. (2001). Measuring global self-esteem: Construct validation of a single item measure and the Rosenberg Self-Esteem Scale. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *27*, 151-161. doi:10.1177/0146167201272002
- Rohrer, J. M., Egloff, B., Kosinski, M., Stillwell, D., & Schmukle, S. C. (2017). In your eyes only? Discrepancies and agreement between self- and other-reports of personality from age 14 to 29. *Journal of Personality and Social Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/pspp0000142>
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Schmitt, D. P., & Allik, J. (2005). Simultaneous administration of the Rosenberg Self-Esteem Scale in 53 nations: Exploring the universal and culture-specific

- features of global self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89(4), 623-642. doi:10.1037/0022-3514.89.4.623
- Sedikides, C., & Gregg, A. P. (2008). Self-enhancement: Food for thought. *Perspectives on Psychological Science*, 3, 102-116. doi:10.1111/j.1745-6916.2008.00068.x
- Smith, T. W., & Williams, P. G. (2015). Self-reports and spouse ratings of neuroticism: Perspectives on emotional adjustment in couples. *Journal of Family Psychology*, 29, 302–307. <http://dx.doi.org/10.1037/fam0000069>
- Snyder, D. K., Heyman, R. E., & Haynes, S. N. (2005). Evidence-based approaches to assessing couple distress. *Psychological Assessment*, 17(3), 288–307. doi:10.1037/1040-3590.17.3.288
- Sorokowska, A., Sorokowski, P., & Szmajke, A. (2012). Does personality smell? Accuracy of personality assessments based on body odour. *European Journal of Personality*, 26, 496-503. doi:10.1002/per.848
- Thomas, G., & Fletcher, G. J. O. (2003). Mind-reading accuracy in intimate relationships: Assessing the roles of the relationship, the target, and the judge. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(6), 1079-1094. doi:10.1037/0022-3514.85.6.1079
- Todorov, A., & Uleman, J. S. (2003). The efficiency of binding spontaneous trait inferences to actors' faces. *Journal of Experimental Social Psychology*, 39, 549-562. doi:10.1016/S0022-1031(03)00059-3
- Vazire, S. (2010). Who knows what about a person? The self-other knowledge asymmetry (SOKA) model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98, 281–300. <http://dx.doi.org/10.1037/a0017908>
- Vazire, S., & Carlson, E. N. (2011). Others sometimes know us better than we know ourselves. *Current Directions in Psychological Science*, 20(2), 104-108. doi:10.1177/0963721411402478
- Vogt, D. S., & Colvin, C. R. (2003). Interpersonal orientation and the accuracy of personality judgements. *Journal of Personality*, 71, 267-295. <http://dx.doi.org/10.1111/1467-6494.7102005>
- Wagner, J., Ram, N., Smith, J., & Gerstorf, D. (2016). Personality trait development at the end of life: Antecedents and correlates of mean-level trajectories. *Journal of Personality and Social Psychology*, 111, 411-429. <http://dx.doi.org/10.1037/pspp0000071>

- Watson, D., Hubbard, B., & Wiese, D. (2000). Self-other agreement in personality and affectivity: the role of acquaintanceship, trait visibility, and assumed similarity. *Journal of Personality and Social Psychology*, *78*(3), 546-558. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.78.3.546>
- Willis, J., & Todorov, A. (2006). First impressions: Making up your mind after a 100-ms exposure to a face. *Psychological Science*, *17*, 592-598. doi:10.1111/j.1467-9280.2006.01750.x
- Yang, J., Yin, P., Wei, D., Wang, K., Li, Y., Chongqing, C., & Qiu, J. (2017). Effects of parental emotional warmth on the relationship between regional gray matter volume and depression-related personality traits. *Social Neuroscience*, *12*(3), 337-348. doi:10.1037/t04095-000

Käesolevaga kinnitan, et olen korrektselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

/Kalle Kallas/